

“Peterburq fəqərəsi [hadisəsi] yenə təkrar olar...”: Əhməd bəy Ağaoğlunun, 1905-ci il hadisələri haqqında həqiqətləri qələmə aldığı və “Sankt-Peterburqskiye vedomosti” qəzetində çap edilən məqaləsi nəzərdə tutulur. “Правда о бакинских событиях” [Bakı hadisələri haqqında həqiqət] adlı bu məqalə, 1905-ci il hadisələri ilə bağlı rus ictimaiyyətinə yanıldan erməni yalanlarını ifşa etməsi baxımından əhəmiyyət daşıyırdı.

Bakı xəbərləri

səh. 135. “...böylə fəqəranın təkfini üçün...”: qəzetdə “təkfini” yerinə “təklifi” getmişdir.

“Brauning”: odlu silah ixtiraçı-konstruktoru Con Brauning tərəfindən ixtira edilmiş tapança.

“Nijni Naqornı”: Bakıda, indiki Zülfü Adıgözəlov küçəsi.

Ərəblinskinin mərasimi-dəfni

səh. 136. “Qubernski”: Bakıda, indiki Nizami küçəsi.

“Vorontsovski”: Bakıda, indiki İslam Səfərli küçəsi.

“Nikolayevski”: Bakıda, indiki İstiqlaliyyət prospekti.

Bazar ertəsi, 10 mart 1919-cu il, nömrə 133

AZƏRBAYCAN

Gündəlik siyasi, ictimai, ədəbi, iqtisadi türk qəzetəsidir

İkinci sənəyi-dəvamiyyəsi. Yekşənbə, 7 cəmədiyələxir sənə 1337. 10 mart sənə 1919.

Türk və islamlığa müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır. Dərc olunmayan övraq iadə edilməz. Dərc edilən məqalatın mükafatını idarə təyin edir. Məhəlli-idarə: Bakı, Vorontsovski və Qubernski küçələrin küncündə 4 nömrəli evdə “Azərbaycan” idarəsi. Telefon nömrə 39-60. Tək nüsxəsi 80 qəpik.

Abunə şəraiti: Bakı üçün 1 aylığı 18 rublə, 2 aylığı 32 rublə, 3 aylığı 45 rublə. Qeyri şəhərlər üçün 1 aylığı 20 rublə, 2 aylığı 35 rublə, 3 aylığı 50 rublədir. Elan fiatı: sətri 3 rublə. Kərratla gedən elanlar üçün güzəşt edilir.

DÜZ YOL

Neçə gün əvvəl qəzetəmizdə şayiət cümləsindən [şayiə qəbilindən] olaraq bir xəbər dərc edilmişdi ki, bizim türk sosialistlərimiz öz taktikalarını dəyişib xarici sosialistlər əsasını qəbul etmək fikrindədirlər.

Baisi-mələlimiz olan [bizi kədərləndirən] bu xəbər, Parlaman Sosialistlər İttifaqı sədri cənabları tərəfindən təkzib edilməklə, mələlimiz rəf edilib [aradan götürülüb], əvəzində xoşhal olduq və bu əsilsiz xəbərin qəzetəmizdə nəşr edilməsindən dolayı izhari-təəssüf etməklə bərabər bəyani-etizarda bulunmağı [üzr istəməyi] dəxi lazım gördük.

Fəqət sosialistlərimizin rus dilində nəşr edilən “Zarya” qəzetəsi bəyani-etizarımıza iltifat etməyib, bizə istehza təriqi ilə [istehzal bir şəkildə] kinayələr etməyi rəva görür və bu məsələ dolayısı ilə yazılmış baş məqaləsindən əzcümlə böylə anlaşılır ki, guya türk “Azərbaycan” qəzetəsi dəxi “Müsavat” partiyasına mənsub firqəvi bir qəzetə imiş.

Bu axırkı fəqərə [məsələ] barəsində bunu bəyan etməyi lazım bilirik ki, qəzetəmiz partiya qəzetəsi deyildir.

Vətən istiqlalı yolunda çalışmaqdan ibarət olan məsləki, xüsusi firqəvi proqram daxilində məhdud deyildir.

Bu məslək genişliyi, hər bir partiyanın Azərbaycan istiqlalına kömək yolu ilə edilən sözlərini və görülən işlərini qəzetəmiz sütununda təmcid [tərifləyib] və təqdir edib, xalq arasında nəşr və təmiminə [yayılmalarına] böyük yol verir.

Qəzetəmizin yazılarına göz yetirməkdə olanlar şübhəsiz bunu bilirlər. Ancaq burasını heç də gizlətmirik ki, mövcud partiyalarımız arasında Azərbaycan istiqlalını kamalınca [mükəmməl surətdə] – biduni-haşiyyə [haşiyyə çıxmadan, kənar şərhə yol vermədən] – arzu etmək və bu yol uzununu gedərkən sağa və sola dönmək tərəddüdündən azad olub da rast [doğru, düz] bir istiqamət üzrə getmək qəsdini yalnız bir “Müsavat” firqəsində müşahidə etdiyimizdən, bu firqəni istiqlal xadimlərindən ən sadıqi hesab edib, onun fikir və arzularına qəzetəmizdə kamali-məmnuniyyətlə yer verməyi özümüzə borc bilirik.

Keçək əsl mətləbə:

“Zarya” qəzetəsi burasını bilməlidir ki, fəvqəlzikr [yuxarıda deyilən] xəbəri biz durduğumuz yerdə, öz-özümüzdən ixtira

etməmişdik və qəsdimiz də böylə bir əsilsiz xəbər buraxmaqla meydana “sensatsiya” salmaq deyildi. Müxbirimiz bu xəbəri bir yerdən eşitmişdi və xəbər sosialistlərimiz partiyasının taktikası gedişinin bizcə baisi-əndişə [narahatlığa səbəb] olan başqa bir yola çönməsi kimi calibi-etina bir fəqərə [diqqətəlayiq bir hadisə] olduğundan, çap etməyi lazım bildik ki, bunun doğru olub-olmadığını sosialistlərimizin öz ağzından eşidək.

Bu təşəbbüsümüzə müvəffəqiyyət hasil oldu. Sosialistlərimiz dilləndilər və dillənib də xəbərin yalan olduğunu sözlə bəyan edib, bizi xoşhal etdilər.

Fəqət... bir var ki, “söz” ola, bir də var ki, “iş” ola.

İştə bu “iş”, yəni sosialistlərimizin bu axırkı günlərdə müşahidə etməkdə olduğumuz bir para rəftarı həman xəbərin, təkzibə rəğmən, tamamilə yalan olmadığını isbat etməkdədir. O rəftarın təfsilatından dəlil olmaq üzrə bəhs açmağı hələlik yersiz hesab edib, ümumi olaraq bu rəftara işarə edirik ki, xarici sosialistlərin Azərbaycan istiqlalı əsasına meyl edəcəyini arzu edib gözlədiyimiz bir halda, biləks [əksinə] bizim sosialistlərimizin o tərəfin ümum Azərbaycan istiqlalı tərəfdarlarıncə qeyri-qabili-qəbul [qəbuledilməz] ədd [hesab] edilən əsasları tərəfinə mail olduqlarını müşahidə edirik və bu da o zamanda ki, bu xaricilər, Könüllü ordusunun ölkəmizdən getməsinə və öz əllərində saxlamaqda olduqları flotun [donanmanın] tərksilah edilməsinə qarşı Azərbaycan istiqlalına və məmləkətimizin asayişinə heç də müvafiq olmayan bir nəzər ibraz edib [bir mövqe nümayiş etdirib], təkrar bizi inan-

dırdılar ki, bunlardan vətənimiz xeyrinə bir mənfəət gözləmək, öküzdən süd ummaq kimi boş bir arzudur.

Bu səbəbdən o sosialistlərin bizə yaxınlaşması gözlənilmədiyi halda, bizim sosialistlərimizin onlara tərəf meyl etməsi fəqərəsini “Vperyod” kimi qəzetələr təbrik edib kamali-xoşnudi [böyük məmnuniyyət] ilə alqışlarsa, bizim qəzetəmiz bu xüsusda ancaq təəssüflər izhar edə bilər.

Hacıbəyli Üzeyir

AZƏRBAYCAN MƏCLİSİ-MƏBUSANINDA

15-inci iclas

Altı martda Məclisi-Məbusanın növbəti iclası vaqe olmuşdur.

Sədr - İclası açaraq ibtida [əvvəla] səbiq Seym üzvü və Milli Şura müavini-sədri Mirhidayət Səidov ilə general-mayor Süleyman Əfəndizadənin vəfat etmiş olduqlarını xəbər verərək, mərhumların ailələrinə təziyyət teleqrafı çəkməyi və tərhimi-ruhu [ruhuna rəhmət oxumaq] üçün Parlamanın ayağa qalxmasını təklif edir. (*Həmı qalxır*) Və teleqraf çəkməyə Heyəti-rüəsanı [Rəyasət heyətini] vəkil edirlər.

Bədəhu [sonra] Hacı Kərim Sanıyevin doğru intixab edilməməsi [seçilməməsi] haqqında şikayət varid [daxil] olduğu bildirilərək Mandat komissiyasına verilir.

Sonra Yusif Əhmədizadəyə 3 həftə məzuniyyət verilməsi haqqındakı ərizəsi

qəbul olunur.

Üçüncü növbədə mükəlləfiyyəti-əsgəriyyə [hərbi mükəlləfiyyət] haqqında Daxiliyyə Nəzarəti tərəfindən təqdim edilmiş layihə bilamüzakirə Ləvaehiqanuniyyə, [Qanun layihələri], Etibarnə komisyonuna verilir.

Növbədə “İttihad” fraksiyasının təklifidir. Bu fraksiya öz daxilindən Məclisi-Məbusana bir müavini-sədr seçilməsini istəyir. Bir qədər danışıqdan sonra bu məsələ gələn iclasa buraxılır.

Növbədəki məsələ Azərbaycan Məclisi-Məbusanın nizamnaməsi müzakirəsidir. Nizamnamənin fəslə oxunaraq yerdə qalanı gələcək iclasa buraxılır.

Bundan sonra patentlərin artırılması və ispirit və tənəkəki aksizlərinin təzayüdü [artırılması] haqqındakı qanun layihələrinə baxılaraq bir qədər mübahisə nəticəsində əksəriyyəti-ara ilə [səs çoxluğu ilə] hər iki layihəyi-qanuniyyə qəbul olunur.

Dağıstan haqqında

Nəhayət Rəisi-vükəla [Baş nazir] Xan Xoyski həzrətləri növbədən xaric söz alaraq Denikin hücumu münasibətilə Dağıstanın vəziyyəti və Azərbaycanın rəftarı haqqında məlumat verərək bəyan edir ki:

Bu münasibətlə Dağıstan Hökuməti-Cümhuriyyəsinin Azərbaycandakı siyasi nümayəndəsi martın 5-ində bizə böylə bir məktub yazdı:

“Nazir həzrətləri!

Şimali Qafqaziya və Dağıstan millətləri Rusiya inqilabının yaxşı vaxtlarında azad və asudə olaraq öz xahişləri ilə bir siyasi ittifaq əmələ gətirərək istiqlaliyyət elan və Hökumət, həm Parlaman təşkil

etmişdirlər.

General Tomson 27 noyabr 1918-də Cümhuriyyət Hökuməti namına [adına] bir məktub yazaraq Dağıstan istiqlal və hökumətinin Müttəfiqlər tərəfindən Sülh Konfransının qərarınadək qəbul edildiyini bildirmişdi. Buna baxmayaraq Könüllü ordu, dağıstanlıların Müttəfiqlər komandanlığına etimadından bilistifadə [istifadə edərək], bolşevizmlə mübarizə bəhanəsi ilə əhdşikənanə [xaincə] bir surətdə cümhuriyyət daxilinə soxulmuşdur. Şimali Qafqaziya millətləri Könüllü ordunun təcavüzkarana məqsədlərini gördükdə, öz qəzabını saxlaya bilməyərək Hökumətin xahişinə rəğmən əldə silah olaraq Könüllü ordu müqabilinə çıxmışdır.

General Lyaxovun Tersk-Dağıstan nahiyələri baş naçalniki təyin edilməsi, Cümhuriyyət hökumətinə ümuri-idarədən [idarə işlərindən] vaz keçib Dağıstan qoşunlarını buraxması təklif edilməsi, Dağıstanlılar ittifaqını mili parçalara ayırmaq layihəsi, Könüllü ordunun təkmili [təkmilləşdirilməsi] üçün dağıstanlılardan güclə əsgər aparılması, camaatın qaramal və məkulatının [ərzağının] güclə əlindən alınması (həzzi) [müsadirəsi], bunların həpsi Könüllü ordu tərəfindən camaatın hüququna təcavüz və onların həyatını və Şimali Qafqaziya millətlərinin tərəqqi və təalisi [ucalması] üçün lazım olan şəraitə təhdiddən ibarət hərəkətlərdir.

Hökumətin xüsusi tapşırmasına görə, cənab nazir, bununla Könüllü ordunun hərəkəti müqabilinə qəti və ciddi surətdə protesto edirəm.

General Denikin ordusunun Dağıs-

tanda qalması nəticəsi olaraq camaatın fəlakəti və qan axıdılması müqabilinə kəndi tərəfinizdən lazımi tədbirlər görmək üçün bu xüsusu nəzəri-etinanıza arz ilə [diqqətinizə təqdim etməklə], bunu da əlavə edirəm ki, əgər Könüllü ordu ilə münasibətimiz bir nizama salınmasa, Hökumətim Cümhuriyyətinin salamatı və Şimali Qafqaziya, həm Dağıstan millətlərinin mövcudluğu-cismaniyyəsinə [fiziki mövcudluğunu] müdafiə uğrunda müsəl-ləh [silahlı] müqavimətindən belə geri durmayacaqdır.

Ehtiram və übudyyətimin [itaətimin] qəbulunu rica edirəm.

Azərbaycan Hökuməti nəzdində
Qafqaziya Cibaliyyun [Dağlılar]
İttifaqı Hökuməti-Cümhuriyyəsi
nümayəndəsi”

Bu məktubu aldıqdan sonra Xan Xoyski həzrətləri general Denikin bərəsində Müttəfiqlər komandanı general Tomsona böylə bir nota göndərmişdir:

“Bakıda olan Müttəfiqlər qüvvəsi komandanı general Tomson cənablarına.

Azərbaycan Hökuməti keçən gün martın 5-ində Dağıstan Hökumətindən surəti təqdim olunan bir məlumat almışdır. Bu məlumatdan görünür ki, Könüllü ordu Dağıstan Cümhuriyyəti daxilinə soxulub Hökumətə iş başından çəkilmək və bütün ordunu buraxmaq təklifində bulunmuşdur. Bununla bərabər, eyni zamanda Könüllü ordu nümayəndələri Könüllü ordudan ötrü Dağıstan əhalisindən ibarət əsgəri dəstələr təşkilinə və əhalinin qaramalını və ərzaq şeylərini həz [müsadirə] etməyə

başlamışlar. Könüllü ordu ali nümayəndələrinin general Denikin ilə bərabər dəfələrlə verdikləri elanlara istinadən Qafqaziya əhalisi zənn edə bilər ki, Könüllü ordunun məqsədi Rusiyada olan bolşevizm və hərc-mərcliklə mübarizədən ibarət olub, azadlıq arzusunda olan və istiqlaliyyətləri Yevropa və Amerika hökumətləri tərəfindən etiraf edilən [tanınan] millətlərə təcavüz etmək deyildir. Bu nöqteyi-nəzərlə Azərbaycana dost olan Dağıstan əhalisinin müstəqil hüquqlarına təcavüz etmək işləri Azərbaycan Hökuməti tərəfindən protestosuz qala bilməz. Bununla bərabər, Azərbaycan Hökuməti bu zənnədir ki, hazırda Şimali Qafqaziya və Dağıstan əhalisi qarşısında durmuş Rusiya inqilabi-əziminin fütuhətini [Böyük Rusiya inqilabının nailiyyətlərini] təhdid edən təhlükə bu yaxın gələcəkdə Qafqazıyanı bir hərc-mərclik və qan dəryasına döndərər ki, bunun da nişanələri Qara dəniz sahilində Soçi nahiyəsində görünmüşdür.

Bu şərait üzrə Azərbaycan Hökuməti öz qövmü olan Dağıstan əhalisinin öz həyatını və müqəddəs istiqlaliyyətini müdafiə etmək işində hücum edən irticai qüvvələr əleyhinə qeyri-müsavi mübarizəsində sakit durammaz. Buna görə, Azərbaycan Hökuməti hər bir qüvvəsi ilə bu ağır dəqiqədə Dağıstan əhalisinin köməyinə getməyə özünü borclu bilir.

Azərbaycan daxilində Müttəfiq dövlətlər baş nümayəndəsi olmağınız sifəti ilə bu bərədə siz alicənabə xəbər verib bütün Qafqazıyanı tuta biləcəklə yanğını və qan tökülməsini bərtərəf etməkdən [aradan qaldırmaqdan] ötrü insaniyyət

naminə təkidənə sizdən xahiş edirəm ki, general Denikinin Könüllü ordusu tərəfindən Dağıstan Cümhuriyyətinə edilən hərəkəti dayandırmaq və onların Dağıstan Cümhuriyyətindən tezliklə kənar edilmələri üçün ən qəti tədbirlər görəsiniz.

Sizdən xahiş edirəm ki, öz bina-güzarlıqlarınız [addımlarınız] bərəsində mənə də xəbərdar edəsiniz.

Kamali-ehitramla
Rəisi-vükələ və Xariciyyə naziri
Fətəli xan Xoyski”

(məbədii var)

TELEQRAF XƏBƏRLƏRİ

* Forest - 4 mart. Ukraynalılar ilə polyaklar arasında hərəkəti-hərbiyyə başlanmışdır. Müttəfiqlər heyəti Lvovdan çıxırlar.

* Üç gün sakitlikdən sonra polyak-alman cəbhəsində hərəkəti-hərbiyyə başlanmışdır.

* İngilis mətbuatının yazdığına görə, Almaniya Hökuməti Almaniyanın mərkəzi və cənubi cəhətlərində əmələ [fəhlə] hərəkətini iskat etməkdən [sakitləşdirməkdən] acizdir.

Vilson və Cəmiyyəti-Əqvam

Amerika Rəisi-cümhuru Vilson Avropaya qayıdarkən Nyu-Yorkda bir nitq iradı ilə [nitq söyləməklə] ümum Amerika əhalisini Cəmiyyəti-Əqvama [Millətlər Cəmiyyətinə] müavinət [yardım] etməyə dəvət etmiş və demişdir ki, Amerika

əhalisinin əksəri Cəmiyyəti-Əqvama tərəfdardır.

Gizli diplomatiya başlıca onun ümumiləşməsindən ehtiyat edir. Hərgah, Cəmiyyəti-Əqvam təşkilatı olsaydı, çoxdan bəri gizli diplomatiya ilə hesablaşardı. Hərgah, Cəmiyyəti-Əqvam Serbiya məsələsini bütün cahan müzakirəsinə bir həftə əvvəl verə bilsəydi, Almaniyaya heç bir zaman müharibəni başlamazdı. Müharibə başlatmaq ərafəsində ingilis Xariciyyə Nəzarəti təklif etmişdi ki, bu məsələ bir-iki gün təxirə salınsın, tainki Avropa nümayəndələri bir-birləri ilə görüşüb bu məsələni həll etsinlər. Fəqət Almaniyaya müzakirə üçün vaxt vermədi. Bütün aləmi-bəşəriyyət Almaniyanın millətlərin hüququnu tapdalamaq fikrini duydu. O zaman hamı millətlər Almaniya qarşı mübarizədən ötrü birləşdilər. Bu da bizə aşkar surətdə məlumdur ki, hərgah Almaniyaya İngiltərənin Rusiya və Fransa tərəfinə keçəcəyini bilsəydi, heç bir vaxt böylə bir macərəyə iqdəm [təşəbbüs] etməzdi. Cəmiyyəti-Əqvam qanuni millətlərin hüququnu tapdalamaq istəyənlərə qarşı ehtiyatkarlıq vəzifəsini ifa edəcək, nəinki yalnız İngiltərədə, Amerikada və sair dövlətlərdə böylə macərəculuğun [avantüranın] təkrar etməməsi işlərində iştirak edəcəkdirlər. Uğrunda bu qədər qanlar tökülüb də qazanılan şüarı [prinsipi] saxlamaq üçün Cəmiyyəti-Əqvam bir etilaf [razılaşma, uzlaşma] müəssisəsidir. Avstriya-Macaristan və Türkiyədə azad edilən millətlər bizə müraciət edirlər. Biz də onların halının islah edilməsinə çalışmalıyıq.

SÜLH ƏTRAFINDA**Sülh Konfransında**

Sülh Konfransında olan bütün komissiyalara düsturuləmə [təlimatnamə] göndərilərək təklif edilir ki, şənbəyədək öz dakladlarını versinlər. Belçikanın hüddud komissiyonu işi qurtara bilməmişdir.

* Parisdə Almaniya vəkillərini istiqbala [qarşılaşmağa] hazırlayırlar. Hər halda Klemanso, Lloyd Corc, Vilson Almaniya Baş vəzirinə sülh şərtnaməsini qiraət edəcəkdirlər. Sonra Baş vəzir Veymara övdət edərək [qayıdaraq] Parlmana daklad edəcəkdir.

Tiflis - 5 mart (ingilis mətbuatı). “Tayms”ın Paris müxbiri dəniz işləri barəsində olan mütarikə şərtnaməsinin [atəşkəs sazişinin] təfsilatını xəbər verir. Belə ki, yeni mütarikə şərtnaməsi Almaniya, Avstriya, Türkiyə və Bolqariyaya şamildir. Bunların mükəmməl bir surətdə tərək-silah etdirilməsi tələb edilir. Bütün Almaniya sualtı qayıqları, sualtı təxli [xilasetmə] gəmiləri, Kildəki sualtılara məxsus doklar qismən Müttəfiqlərə təhvil [verilməli], qismən yaramaz hala salınmalıdır. Bunlar üçün də iki həftə vaxt qoyulmuşdur. Məhv edilmiş gəmilərin materialları sülh ehtiyacına sərf edilməlidir. Müttəfiqlərin iskəllərində [limanlarında] qalmış olan Almaniyanın gəmiləri tutulmuş hesab edilərək yaramaz hala salınacaqdır.

Ən yaxın bir zamanda nemeslər zeydəki [aşağıdakı] gəmilərin silahlarını Müttəfiqlərə təslim etməlidirlər: “Oldenburq”, “Türingen”, “Ostrisland”, “Hel-

qoland”, “Pozen”, “Vestfalen”, “Reynland”, “Nassau”; yüngül kruvazərlərdən [kreyserlərdən] “Pilato”, “Qraudens”, “Regensburq”, “Ştralzund”, “Strasburq”, “Soteburq”, “Kolberq”, “Ştutgart”, 42 müxrib gəmi [destroyer], 50 torpedo lodkası [qayığı].

Bundan əlavə, yeni inşa edilən gəmilər yaramaz hala salınmalıdır. Helqolandda olan hərbi [i] iskəllə [liman] və tabyalar [istehkamlar, redutlar] Almaniyanın xərcinə təxrib edilməlidir. Cəzirələrin [adaların] müqəddəratı isə konfransda həll ediləcəkdir. Baltik boğazını bağlayan təhkimatın [müdafiə qurğularının] həpsi bərtərəf edilməlidir [aradan götürülməlidir]. Düşmən iskəllərində yaxud Müttəfiqlərin iskəllərində olan müavinətçi kruvazərlər ticarət gəmilərinə təbdil ediləcəkdirlər [çevriləcəklər]. Bu şərait [şərtlər] altına 31 alman, 40 Avstriya-Macaristan gəmiləri daxildir.

Nauen, Hannover və Berlində olan simsiz teleqraf mövqiflərindən [stansiyalarından] ancaq ticarət məqsədi ilə istifadə etmək olacaqdır. Avstriyada Vyana, Budapeştdə, Poloda olan simsiz teleqraf mövqifləri hakəza [həmçinin] yuxarıdakı şərait altında olacaq və bunların ümumuna Müttəfiqlər kontroluq edəcəkdirlər.

13 hərbi gəmi, 2 kruvazər, 10 yüngül kruvazər, 19 torpedo lodka, 33 sualtı qayığı və 20 monitordan ibarət olan Avstriya flotu [donanması] Müttəfiqlərə təslim ediləcəkdir. Türkiyə və Bolqariyanın hərbi gəmiləri ilə də böylə rəftar ediləcəkdir. Qara dənizlə Bəhri-səfid [Ağ dəniz, Aralıq dənizi] arasında seyri-səfain işləri [gəmilərin hərəkəti] beynəlmiləl

tərəfdən təmin və bütün təhkimat təxrib ediləcəkdir [bütün müdafiə qurğuları, maneələr ləğv ediləcəkdir]. Ticarət gəmilərinin qərquindən [batırılmasından] dolağı varid olan xəsarətin [əmələ gələn ziyanın] düşmənlər tərəfindən əda edilməsi [ödənməsi] barəsində də şərtnamə vardır.

**VÜKƏLA ŞURASINDA
[NAZİRLƏR KABİNETİNDƏ]**

* Hərbiyyə nazirinin miralay [polkovnik] [Həbib bəy] Səlimovun mirliva (general-mayor), minbaşı (podpolkovnik) [Nuh bəy] Sofiyev və Şixlinskiyin miralaylığa tərfsi barəsindəki məruzəsindən sonra qət edilmişdir [qərara alınmışdır]:

Hərbiyyə nazirinin layihəsini təsvib [təsdiq] etməli.

* Hərbiyyə nazirinin hərbiyyə müəsisələrindən ötrü at alınması barəsindəki məruzəsindən [sonra] qət edilmişdir:

Hərbiyyə nazirinə əsgəri müəsisələrindən ötrü lazımı miqdarda at alınması tapşırılsın. Daxiliyyə Nəzarətinə tapşırılsın ki, at alınması, qiymət edilməsi və konvoy hesabında Hərbiyyə Nəzarətinə müavinətdə bulunsun.

* Ərazi nazirinin torpaq islahatı müdiriyyəti, Mirab [Suvarma] Müfəttişliyi təsis haqqındakı məruzəsindən sonra qət edilmişdir:

Ərazi Nəzarəti cənbində [nəzində] işbu müəsisələri lüzumlu hesab etməli:

a) Torpaq islahatı müdiriyyəti;
b) Mirab müfəttişi müavinliyi.
Məzkur müavin, sular işləri yurist-konsuludur [hüquq məsləhətçisidir].

* Ərazi nazirinin Muğandakı su arxları təmiratından ötrü istiqraz açılması haqqındakı məruzəsindən sonra qət edilmişdir:

Hökumət ixtiyarındakı 20 milyon fondan Muğandakı su arxları təmiratı üçün 200 min rublə buraxılsın. İşbu məbləğ Ərazi Nəzarətinin 1919-cu sənədəki smetasından verilməlidir.

* Rəisi-vükəlanın [Baş nazirin] İrəvan Müsəlman Milli Şura sədrinin cövhər [kerosin] buraxılması haqqındakı təşəbbüsəti haqqındakı məruzəsindən sonra qət edilmişdir:

Hökumət qətnaməsindən kənar olaraq – ki cövhər Ermənistandakı siyasi nümayəndə vasitəsi ilə buraxılmalıdır – İrəvan Müsəlman Milli Şurasının sədri Ağa xan İrəvanskiyin təşəbbüsətinə görə nağd hesabla müsəlmanların ehtiyacından ötrü 10.000 put cövhər buraxılsın. Fəqət Gürcüstan və Ermənistan tərəfindən həcz [müsadirə] edilməyəcəyi haqqında sənəd pişnihad [təqdim] etmək şərtidir.

* Daxiliyyə nazirinin Muxax dairəsi fəqərə əhalisi üçün Zaqatal qubernatorunun müavinət təşəbbüsəti haqqındakı məruzəsindən sonra qət edilmişdir:

Ərzaq Nəzarətinin Zaqatal quberniyasındakı ərzaq ehtiyatından Muxax fəqərə əhalisi üçün 1715 put buğda buraxılsın. İşbu buğda təqsimi [paylan-

ması] Zaqatala qubernatoru ilə Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarəti [Sosial Təminat Nazirliyi] nümayəndəsinə mühəvvəl edilməlidir [tapşırılmalıdır].

* Daxiliyyə nazirinin Bakı şəhəri polisindən ötrü məvacib üçün para buraxılması haqqındakı məruzəsindən sonra qət edilmişdir:

Hökumət ixtiyarındakı iyirmi milyon fondan Daxiliyyə Nəzarətinə Bakı və Balaxanı-Sabunçu polis məxaricatı üçün 1.000.000 rublə buraxılsın. İşbu məbləğ Məclisi-Məbusanda Daxiliyyə Nəzarəti smetası təsdiq edildikdən sonra verilməlidir.

* Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə nazirinin qaçqınlar üçün 10.000.000 para buraxılması haqqındakı məruzəsindən sonra qət edilmişdir:

Nazirin layihəsi təsviblə [bəyənilməklə] tapşırılsın ki, təsdiqdən ötrü Məclisi-Məbusana layihə təqdim etsin.

* Post və Teleqraf nazirinin Azərbaycandan mal çıxarılmasının mən'i [qadağan edilməsi] qərarının yenidən baxılması haqqındakı məruzəsindən sonra qət edilmişdir:

Məsələ Maliyyə və İqtisadiyyə komissiyasına verilsin.

NƏZARƏTLƏRDƏ [NAZİRLİKLƏRDƏ]

Dövləti Müfəttişlikdə

Dövləti Müfəttiş [Əliağa] Həsənzadə həzrətləri Maliyyə Nəzarətinə bir böylə

kağız göndərmişdir:

Bakıda sabiq Şura Hökuməti təşkilinə-dək Bakı Kontrol Palatası təhti-nəzarətində [tabeliyində] olan gömrük dairələrində Gömrük Vergiləri Departamenti qərarına görə statistika tərtib edilirdi. Bu statistika malın nerədən gəlməsi, malik və başqanı [başqa məlumatları] havi olurdu [əhatə edirdi]. Sonralar böylə statistikalər Gömrük Vergiləri Departamentinə göndərilirdi. Orada isə məmləkətin mal gətirilməsini və çıxarılmasını havi [əhatə edən] məlumat tərtib verilirdi.

Bu iş şimdi, fəqət bir Bakıda qövldən feilə gətirilməkdədirsə də [icra edilməkdədirsə də], yenə bir çox məlumat buraxılır. Məsələn, malın nerədən gəlməsi və nerəyə getməsi yazılmayı. Böylə məlumatlar heç yerdə göndərilməmiş qalır.

Məmləkətin maliyyə və iqtisadiyyə cəhətlərindəki əhəmiyyəti və ticarət müqavilənamələri əqdində [bağlanmasında] lüzumiyyətindən dolayı Dövləti müfəttiş ehtimal edir ki, bütün gömrük-xanalar cənbində [nəzdində] böylə məlumat cəm etmək üçün lazımı müəsisələr təsis edilsinlər.

Departament vəzifəsi Gömrük İdarəsi işləri Departamentinə həvalə edilməlidir [tapşırılmalıdır].

Kağızın axırında müfəttiş həzrətləri Maliyyə Nəzarətinin nəzəriyyatını məlum etməyi [mövqeyini bildirməyi] rica və təmənnə etmişdir.

Maliyyə Nəzarətində

Cümə günü axşam saat 5-də Maliyyə Nəzarəti cənbindəki [nəzdindəki] məva-

cibləri artıracaq komissiyonun müşavirəsi olacaqdır.

Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarətində

* Şəhur qəzasının 267 nəfərədək müsəlman qaçqınları – ki Andranik dəstələri tərəfindən öz yurdlarından çıxarılmışlar – Cavad qəzasının Ağamalılar nam [adlı] kəndində səfil bir həyat keçirməkdədirlər. Bu vaxtlarda oraya azim olmuş [getmiş] Dövləti Xeyriyyə İşlərinin Bakı müfəttişi müavinini onların hallarının fənalığını təsvir edir.

Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarəti [Sosial Təminat Nazirliyi] əmr vermişdir ki, təcili surətdə onlar üçün 6 put 27 girvənkə qənd, 33 ½ girvənkə çay, 500 arşın bez göndərsin. Həman oraya gedəcək məmura tapşırılmışdır ki, orada 90 put buğda, 17 put arpa alınıb paylansın.

* Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarəti Ərzaq Nəzarəti ilə etilafa girmişdir [razılığa gəlmişdir] ki, Qazax ərzaq anbarından nahiyə müfəttişliyinə min put buğda buraxılsın. Buğda Qazaxda fərarilər miyanında təqsim ediləcəkdir [qaçqınlar arasında bölüşdürüləcəkdir].

Məsai Nəzarətində

* Məsai Nəzarəti [Əmək Nazirliyi] öz məmuru Rəhim Hüseynzadə tərəfindən təqdim edilmiş qaçqınlara dair məruzəni Şurayi-Vükəlaya irsalən [Nazirlər Kabinetinə göndərərək] rica etmişdir ki, Gədəbəy civarında təcammö etmiş [toplaşmış] qaçqınlara təcili surətdə müavinət [köməklik] edilsin və hakəza Müttəfiq komandanlığın nəzərlərini erməni vəhşiliklərinə cəm etməklə bərabər lazımı qədər

qoşun qitəti [hissələri] göndərmək üçün iqdamatda [təşəbbüsdə] bulunsun.

* Məsai Nəzarəti Gədəbəy fəhlələri haqqındakı qəraradları Kəsbkarlar [Həmkarlar] İttifaqı ilə Gədəbəy zavodunun fəhlə komitələrinə göndərib qövldən feilə [sözdən işə] gətirilməsi barəsində tədabir ittixaz etmişdir [tədbirlər görmüşdür].

İNQİLAB DÖVRÜNDƏ İDİLBOYU [VOLQABOYU] TÜRK-TATARLARI

Mərkəzi Rusiya bolşeviklər istibdadı altında qalmağı kimi, Sibir və Ural boyları sağ istibdadçılar əlinə keçdi. Bu iki türü istibdad içində qalan Orta Rusiya, həm Sibir türk-tatarlarının siyasi vəziyyətləri nə halda olduğunu bəyan etmək azərbaycanlı qardaşlarımız üçün əhəmiyyəti haiz [əhəmiyyət daşıyır] zənn edirəm. Buna binaən [buna görə] bir neçə məqalə ilə oranın həyatını təsvir etmək istəyirəm.

Orta Rusiya türk-tatarları ismi ilə Kazan şivəsində söyləyən türkləri adlandıırırlar. Başqırdlar bəzi bir iqtisadi məsələlərdə və milli adətlərində Kazan müsəlmanlarından ayrılısalar da ümumən dil birlik səbəbli bu ayırma etibara alınmış idi. Lakin onların özlərinə məxsus hökumətləri olduğuna görə, onlar haqqında hələ sükut edib, sonra xüsusi məqalə dərc edirik.

Rusiyanın əski hökuməti vaxtında bir neçə əsrlər boyunca milləti-məhkumə olub yaşayan, məzkur [deyilən] hökumətin ən qəhərli zülmləri[ni] görmüş

hüquqsuz tatar milləti üçün Fevral inqilabının nə tövr böyük bir səadət olduğu hər kəsin məlumdur. Çünki bu inqilab üç yüz ildən artıq vaxt əsir olan bir millətin milli müqəddəratını özü həll qılmağa imkan verən böyük bir inqilab idi. Ona görə də bu millət inqilabdan fayda almağa borclu idi. Hürriyyətdən nə tövr fayda çıxarmaq mümkün isə, əvvəl ona haqlı idi. Lakin 25 aylıq inqilab tarixində biz türk-tatar milləti bu inqilabdan lazımınca bir müvəffəqiyyət ala bilmədik. Bu bəxtsizlik bizim istedadsız millət olduğumuzdan deyildir. Bəlkə əski hökumətin bizi daim nadanlıq zəncirində saxladığından çıxan nəticəsidir. Zətən inqilabdan bu günə qədər rusların özlərinin də bir nömrə çıxardıqları yox. Amma biz türk-tatar balaları özümüzün əslən türk-tatar olduğumuzu isbat etməyə borclu idik.

Bundan barı bir il yarım müqəddəm [əvvəl] Kazan soqaqlarında [küçələrində] müqəddəs yaşıl ələmlər [bayraqlar] “Yaşasın milli və mədəni muxtariyyət!”, “Yaşasın İdil-Ural ölkəsi!” şüarları ilə hər müsəlmanın ruhunu şadlandıran, onun keçmişdəki qara günləri[ni] unutturub gələcəkdəki işıq[lı] həyatına, milli səadətinə könlünü ümidvar edirdi. Ufa, Kazan, Orenburq kimi müsəlman mərkəzləri olan şəhərlər bütün Orta Rusiya, həm Sibir müsəlmanlarının günəşi kimi türk-tatar dünyasını münəvvər edib, özlərinə diqqəti cəlb edirdi.

17-ci ilin mayında üç[üncü] syezdin qoşma məclisində milli və mədəni muxtariyyət elan qılındıqdan sonra Kazanın yaşıl ələmlər ilə zinətlənmiş uramlarında [küçələrində] minlərcə gözlərdən şadlıq

yaşları tökülüb, minlərcə ağızlardan “Milli azadlıq, milli bütönlüyünü saxlamaq yolunda qurban olaram”, deyən sədalar eşidilə idi. Türk-tatar milləti münəvvər [parlaq] ümid günəşi altında yaşayırdı. Vaxt keçdi, inqilab dalğaları dəhşətli surətdə güclənməyə başladı. Hürriyyət düşmənləri xalqın nadanlılığı ilə istifadə edib bir taqım qeyri-qabili-hüsul [əldə edilməsi imkansız] və'dələr edib doğru yoldan azdırdılar. Təbiyatsızlıklar yasıyib [edib], xalqı inqilabdan tövbə etdirmək işinə girişdilər və tezliklə səmərəsini də gördülər.

Oktyabr inqilabından bir çox vaxt keçmədi ki, iqtisadi ağırlığa, daimi iğtişaşa düşən xalqın bəzi bir təbəqələrində “Ay, əski zaman yaxşı idi” məalında [mənasında] fəryadlar eşidilməyə başladı.

Bizim türk-tatar dünyasına da hakəza [habelə] Oktyabr inqilabı fəna təsir etdi. Bir çox əməl edilmiş işlərimiz yoxa çıxdı. Milli həyatımıza zərbə oldu. Xalq arasında türlü firqə və partiyalara da səbəb olub qayeyi-əməllərimizə [məqsədlərimizə] yetişməyi uzağa saldı. Xüsusən təbiyatsızlıqlarla xalqın əhvali-ruhiyyəsinə təsir edən, sonrakı inqilab zamanında xalqın geniş təbəqələrində təciddi-həyətə [həyatın yenilənməsinə, yeniliklərə] qarşı düşmanlatmağa səbəb olub idealımız olan milli müəsisələrimizi də ağır hallar keçirməyə məcbur etdi.

Hər nə isə, bolşevizm qüvvətləndi. Bizim milli əsgərimizin dağılmağına birinci səbəb oldu və bunun nəticəsində “İdil-Ural” ölkəsi meydana çıxmayıb qaldı.

İdil-Ural ölkəsi məsələsi böylə idi: 17-ci ilin payızında Ufada yığılan milli Parlamentimizin qərarı boyunca Kazan, Ufa,

Orenburq, Vyatka, Perm, Astraxan, Simbir və Saratov vilayətlərindən (məzkur vilayətlərin bəziləri qismən) ibarət İdil-Ural ölkəsi ismi ilə Rusiya Federasiyası təşkilinin bir ölkəsi olmaq üzrə elan edilmək lazım gəlirdi. Bu ölkədə müsəlmanlar 48 faiz olub, başqa qeyri-rus millətlərlə birgə ruslara qarşı əksəriyyət təşkil etdiyinə görə, ölkənin “Türk-tatarlar ölkəsi” namı ilə elan qılmasını caiz ədd edilmişdi [uyğun hesab edilmişdi].

Parlamentin bu qərarını işə tətbiq etmək və məzkur ölkəyə məxsus materiallar yığıb, layihə düzəldib, iş tamam olduqda İdil-Ural ölkəsi deyər elan qılmaq üçün bir komissiya əmələ gəldi. Bu komissiya öz işini tamam etdi.

17-ci ilin axırlarında üzərinə aldığı vəzifəni ifa üçün hazır olduğu halda, bizim tatar əsgərləri arasında da bolşevizm fikri qüvvətlənib, məzkur komissiyanın dağılmağına səbəb oldu. Halbuki bu böyük vəzifə müsəlman əsgərləri yardımı ilə vücuda çıxacaq idi. Şol günlərdə Kazanda bütün Rusiya müsəlman əsgərlərinin ikinci syezdləri vaqə oldu. Bir aydan çox davam edən yığıncaqlarında bu syezd iki gürüha bölünüb, elan ediləcək ölkəni “burjuazni” [burjuaziyaya xas] adlandırıb bolşeviklər tərəfdarının qələbəsi ilə tamam oldu. Bu vəq'ə biz türk-tatarları üçün tarixi bir xəta mənzələsində [yerində] oldu. Bunu bu gün xəta yola çönmüş əsgərlər də dəxi iqrar [təsdiq] edirlər.

İştə şol syezd vaxtları ilə bizim münəvvər ümid günümüzə qaranlıq vuruldu. Böylə ki, biz imkan və əhval müsaidə bulduğu halda öz məqsədimizi vücuda gətirə bilmədiyimizi göstərdik.

Dürüst, bu xətdə bolşevizmə uymuş qırx yaşlı gənclərimizi itham edirlər. Lakin şol bolşevizmə uymaqlığımız özü bizim nə dərəcədə olduğumuzu göstərdi. Biz bolşevik və ya başqa qəlibə girsəydik də öz mənfəətlərimizi unutmamalı və yaxşı “və'dələrə” aldanmamalı idik. Lakin təəssüf ki, biz bolşeviklərdən istifadə edib də onların vasitəsilə yuxarıda məzkur “ölkə”ni meydana çıxarmaq həvəsinə düşdük. Safdil gənclərin internasional bayrağı altına girmələri ilə ölkə məsələsi əsasən pozuldu. Çünki Kazanda bolşevizm qüvvətlənəndən sonra “Kazan ölkəsi” ismində ancaq iqtisadi və qeyri-milli ölkə əmələ gəlməsi və onun milliyyətlə qatışdırılması haqqında söyləşməyə başladılar.

İştə, bu surətdə biz “ölkə”ni düzəldə bilmədik. Əlimizdəki süngüləri alıb da bizimlə artıq haqq və hesaba girişmədilər. Bu bizim üçün inqilab dövründə aldığımız bir dərsi-ibrətdir.

Əsrlər boyunca bizə vəhşi deməyi adət edən və bizə qarşı düşmənlik ruhu ilə tərbiyələnen rus millətinin ən geniş internasionalistləri də bizi başqa bir arşınla ölçmək adətindən geri dura bilməyirlər. Onlar hənz ali şüarlarla xalqı “səadət” yoluna çağırarkən, bizi ögey bala mənzələsində görmək adətlərində davam edirlər. Mötədil sosialistlərin işləri “Rusiya ruslar üçün” şüarına müvafiqdir.

Ən son sosialist ismi altında olan bolşeviklər tərəfindən Türkünstanda əsrlər boyunca müsəlman əlində yaşayan yerlərdə bütün şəhərlərin yox edilməsi, bütün qəbilələrin uşaqlarına qədər qətl, öldürülmüş müsəlman xatunlarının qa-

rınları yarılib içində balaları dəxi öldürülmək kimi son vəhşiliklər, nəhayət minlərcə ac müsəlman guruhlarının çörək üçün məhəlli [yerli] hökumət olan sovetlərə müraciət edən vaxtlarında “Krasnı armiyaya yazılınız” cavabında: “Yaxşı, tüfəng veriniz” sözü eşidib, “Yox, siz sovetləri qovarsız; gediniz avtonomiyanız sizə çörək versin” deyib pulemyotlarla günahsız müsəlmanları qırmaq işləri əlbəttə yuxarıdakı fikrimizi təqviyə etsə [sözümüzə qüvvət olsa] gərəkdir. Həzəza, Direktoriya zamanında Şərqi Rusiyada və Sibiryada bir çox vəq’ə bizim “ögey”liyimizi əlavə olaraq isbat etdi.

Bolşevikləri məğlub etmək mətlubları [məqsədləri] isə də, müsəlman hərbi gücü qüvvətlənməsindən qorxub başqırd diviziyasının [1] korpus halına gətirdilər. General Dotsev atlı kazakların başqırdlardan ədəd cəhətindən artıq edilməsi qəsdilə başqırd əsgərləri on dənə patronla müharibə meydanına göndərdi. Onların üst-başlarına lazım olan geyim verməyib, başqırd saldatları vətənlərinə qaytarıb göndərdilər.

Qırğız Hökuməti “Alaş-Orda”nın rəisi Əlixan Bökeyxanov Direktoriya əzası [üzvü] general Boldirevə qırğızlardan bir neçə illik cavanları silah altına almağa rüxsət sorduqda, Boldirev: “Qırğızlar son [ra] Türkiyə ilə müharibə edərlərmi?” sualı ilə qırğızları yığmağa rüxsət verməmişdir. Halbuki, bolşeviklərə qalib olmaq gərək deyib qışqırırdı.

Orenburq və Ural atlı-kazak hökumətləri mövcud olduğu halda başqırd və kazak (qırğız) hökumətlərinin süqutu haqqında fərman çıxır.

İştə biznin [bizim] inqilabdan aldığı-

mız dərslərimizdir ki, bizə itab [məzəmmət] və xitab ilə: “Heç kimin sözüne və vədəsinə aldanma! Ancaq özünün güclü qollarındaki silahına və könlündəki imanına inan!”

Saleh

İTTİHAD LAZIMDIR

İslam aləmindən müqəddəm [qabaq] insanlar cəhalət, küfraniyyət, ədavət və qətl-qarətlə yaşayırdılar. Allah-taala bəndələrini küfraniyyətdən islamiyyətə, cəhalətdən mədəniyyətə, ədavətdən üxüvvətə [düşməncilikdən qardaşlığa], zülmatdan nuraniyyətə tərəf gətirmək üçün nuri-islam ilə tamamilən dünyanı münəvvər etdi. Həmişə zülmat aləmində kor qalanlar birdən-birə gözlərini açıb özlərini nuraniyyət aləmində gördülər. Allah-taala cəhalət mərzinə mübtəla olan naxoşlara öz tərəfindən Rəsuli-əkrəm həzrətlərini təbib göndərmiş, islamiyyət dərmanı ilə müalicə etməyə məmur etmişdir. Cəhalət mərzisi ilə çürüyüb məhv olan bədənələr dini-islama daxil olmaqla səhhət tapdılar. Amma – çünki cəhalət təsiri hələ başlarında qalmışdı – o səbəbə əyan, əşraflar, ağniyələr [varlılar] özləri ilə fəqir-füqəraya fərq qoyub, təkəbbürlük edib, nifaq salırdılar.

Rəsuli-əkrəm buyurdu: Camaat, heç kəs öz nəsil-nəcəbətinə və ya dövlətinə məğrur olub füqəralara təkəbbürlük edə bilməz. Bu sifətlərlə müttəsif olan [bu xüsusiyyətləri daşıyan] genə islamiyyətdən məhrum olub cəhalətdə baqi qalar. İslamiyyət ibarətdir ədalətdən, müsavət-

dan, üxüvvətdən: İnnəməl-müminunə ixvərun. Milləti-islam cəmiyyəni bərabər müsavi qardaşdır. Mən dövlətliyəm, mən nəcəbayam [nəcəbərdənəm, əsil-nəcəbət sahibiyəm], sən füqərasan, mən filanam, sən filansan və sairə mənlik-sənlik cəhalət zamanında qaldı. Hamı bir Adəmin oğludur.

Bu günə [bu cür] demokratik üsul sayəsində idi ki, əsakiri-islam [islam əsgərləri] Məğrib ilə Məşriq arasında olan cəmi padşahlara, millətlərə qələbə çalib özlərinə tabe etdilər və dünyanın hər bir qitəsinə malik olub hökumət etdilər.

Lakin çox təəssüflər olsun ki, sonradan milləti-islamın tərəqqidən tənəzzül etməyinə, düşmənlər əlində əsir olmağına bəzi vicdansız xaini-islam, xaini-millət və vətən olan şəxslər bəis olub cürbəcür müridbazlıq [mürid yığmaq, tərəfdar toplamaq] üçün milləti-islam arasında məzhəb fabrikanı açıb dürlü-dürlü məzhəblər icad edib xalq arasına təfriqə [ayrı-seçkilik] saldılar və nifaq kəməndini bizim boynumuza salıb düşmənlərə əsir verdilər.

Bundan əlavə, hər bir yerdə iş başında olan ağniyələr [varlılar] rəyasətdən [başlıq etməkdən] ötrü başlarına dəstə yığıb, müsəlmanları bir-birinə qırdırıb, aralığa nifaq salıb da bu əsarətə səbəb oldular.

Hürriyyətdən sonra olan rəyasət davası göz qabağındadır. Həmişə biz avamları “təkfir” edən [kafir elan edən, lənətləyən] kafirlər əsarətdən xilas olub milli hökumət təşkil etdiyimiz halda genə aramıza bir para məzhəb nifaqı salıb da təkrar boynumuza əsarət zəncirini vurub düşmənlərə təslim etmək istəyir-

lər. Halbuki, qəsd-qərəzləri din-filan olmayıb, məhz mənfəəti-şəxsiyyədir [şəxsi mənfəətdir].

Qardaşlar, bizim istiqlaliyyətimizin, cavan hökumətimizin, vətənimizin, millətimizin, islamiyyətimizin fəlakəti ilə nicəti mövqufdur [bağlıdır] əsgərlik məsələsinə, yəni əsgərlik işi müntəzəm olub [qaydaya salınıb] qabağa getsə, naili-bəməram olarıq [məqsədimizə nail olarıq]. Halbuki əsgərlik işimizin dəxi asudəliklə qabağa getməyinə genə xain və müftəlinlərin [fitnəkarların] fitnə və fəsadları mane olur.

İrəvan, Naxçıvan, Qarabağ, Şirvan, Lənkəran, Bakı, Dağıstan və Türkünstan tamamilən yerlə yeksan oldu, qəryələr [kəndlər] odlandı, məscidlərimiz topa bağlanıb, Quranımız yandı. Hamilə analarımızın qarnı parçalanıb, döşləri kəsildi. Məsəm çocuqlarımız düşmən nizələrinə vuruldu. Xanım bacılarımızın, gəlin-qızlarımızın ismət və namusuna düşmən təcavüz etdi. Məgər ittifaqla əhd edib-siniz ki, yer üzündə islamiyyətdən bir nişanə baqi qalmasın?

Bəsdir, ey xainlər, əl çəkin yaxamızdan! Bu xəyanətlərə kifayət etməyib avam qardaşlarımızı milli hökumətimizdən nifrətləndirməyə çalışırınsız.

Ey sevgili millət vükəlaləri, ey azəri türklərinin ümidgahı olanlar! Allah rizasına, bu xəyanətlərin qabağına sədd çəkin! Olan əsgərlərə diqqət edin ki, onların içində dövlətli, bəy, xan, fəqir, kasıb hamısı bir olsun və fitnəçilərin dili lal olsun.

Ey milli hökumətimizin şanlı əsgərləri! Siz də fəvqədə [yuxarıda] yazılan qardaşlarımıza təbəiyyət edib [tabe olub]

türklük və islam baydağını ucaldasınız!

Qardaşlar, əsgərlik bilirsinizmi nədir? Əsgər, yəni Allah qoşunu. Əsgər, Rəsuli-Xudanın yavru ənsarıdır [Allah peyğəmbərinin kiçik köməkçiləridir]. Əsgər, mücahidi-islamdır [islam mücahididir; islamıyyət üçün çalışandır]. Əsgərlikdə olan zəhmətləri, məşəqqətləri, mülahizə edib əsgərlikdən qaçmayın. Mart hadisətində çox ölənlər, qaçanlar oldular. Ölməkdən qorxub qaçanlara Allah-taala Qurani-məciddə [şanı uca “Quran”da] görək nə buyurur:

Ey ölümündən qorxub cihada getməyənlər! Yəqin edin ki, ölüm sizləri dərk edəcəkdir [haqlayacaqdır], əgər möhkəm qalalarda, bürclərdə olarsınız.

Ey vətənin qəyur [qeyrətli] cavanları! Həmişə islamın ümidgahı olun. Ey füqəralar, ey Bakı şəhərində və ətraf mədənlərdə olan fəhlə qardaşlar! İttifaqla əl-ələ verib toplaşın, qoymayın ki, gizli düşmənlərimiz sizləri aldatsınlar. Qardaşlarım, ucaldın türk-islam Azərbaycan bayrağını milli hökumətimizin başının üstünə və yaşasın Azərbaycan Hökuməti sözlərini virdi-zəban edin [dilinizdən düşürməyin]!

Mirhəsən Seyidzadə Qarabağlı

“MÜSAVAT” FIRQƏSİNİN FƏHLƏ KONFRANSI

Cümə günü, martın 7-də Parlaman binasında Məhəmməd Əmin Rəsulzadənin sədarəti altında “Müsavat” firqəsinin fəhlə konfransı vaqə olmuşdur. Konfransda bütün mədən rayonlarının

fəhlə nümayəndələri, Bakı komitəsi üzvləri, Mərkəzi Komitə üzvlərindən bir neçəsi, “Müsavat” firqəsinin Parlaman fraksiyonu, həmçinin Maarif naziri Nəsim bəy Yusifbəyov isbatı-vücut [iştirak] etmişlərdir.

Məhəmməd Əmin Rəsulzadə tətillə əlaqədar olan əhvali-siyasiyyə və fəhlə konfransının tərz-i-hərəkəti barəsində müfəssələn [ətraflı] məlumat vermişdir. Qızğın münaqişət və müzakirədən [münaqişə və müzakirələrdən] sonra, konfrans müttəhidülqövl [yekdilliklə] işbu zeyldəki [aşağıdakı] qərarı qəbul etmişdir:

“Türk Ədəmi-Mərkəziyyət “Müsavat” firqəsinin fəhlə konfransı martın 7-də vaqə olan iclasında ümumi fəhlə konfransının tətillə elan edilməsi məsələsini müzakirə edib qərara almışdır ki:

1) Firqənin Mərkəzi Komitəsinin fəhlələrə müraciətən vaxtli-vaxtında dəvətnamə buraxması hərəkətini təqdirə və martın 5-də ümumi fəhlə konfransında yoldaş Qənizadənin çıxışının doğru olduğunu təsvib [təsdiq] eylər.

2) Böyük rusluq [Velikorossiya] məqsədi olan siyasi tətillə bilmərrə qarışmaq üçün fəhlələrə müraciət edilsin.”

GENERAL TOMSON VƏ FƏHLƏ KONFRANSI

Fəhlə konfransı sədri Çurayev İngiltərə komandanlığına verilən tələbat haqqında müzakirətdə bulunmaqdan ötrü srağagün general Tomson yanına getmişdir.

General Tomson demişdir ki, tətillə

təhdidi istibdad deməkdir. Buna görə, bu tətillə təhdidi altında olmağa görə, tələbatları təmin etmək, müzakirətdə bulunmaq çətindir.

Daxili işlərə qarışmamaq məsələsinə gəldikdə general Tomson demişdir ki, bu sözlərin mənası nə olduğunu bilməyir. Çurayev buna cavab vermişdir ki, tətillə komitəsi tərəfindən tətillə elan edilməmişdir, lakin tətillə bir mübarizə vasitəsi olduğuna görə, rəf edilə [aradan qaldırıla] bilməz. Daxili məsələlər isə ələlümum [ümumiyyətlə] Rusiyanın və onun hissələrinin işidir.

Həbs edilən matroslar haqqında general Tomson demişdir ki, məbusları Fəhlə Konfransının heyəti-rüəsasına [rəyasət heyətinə] zəmin verməklə azad etməyə hazırdır.

Srağagün, saat 4-də tətillə komitəsinin iclası vaqə olub, bu məsələlər orada müzakirə edilmişdir. Nəticədə bu aşağıdakı qərarlar qəbul edilmişdir:

1) General Tomsona cavab verməli ki, tətillə məsələ[si] müzakirə müddəti[ndə] rəf edilir [aradan götürülür].

2) “Daxili işlərə qarışmamaq” sözü bu deməkdir ki, İngiltərə komandanlığı Rusiya Cümhuriyyəti və müstəqil millətləri ilə özü mübarizə etməsin və onlarla mübarizə edən əks-inqilabçı qüvvələrə müavinət [köməklik] göstərməsin.

3) General Denikin irticai qüvvəsi tərəfindən dağıstanlıların hədə altına alınmasını öz istiqlalımız üçün xətrə [təhlükə] hesab edirik. Biz də Parlaman protestosuna mühləq olub [qoşulub] öz hökumətimizdən tələb edirik ki, bu məsələyə qarşı ən ciddi iqdamatda [təşəbbüsdə] bulunsun.

4) Qafqaz cümhuriyyətləri istiqlalıyyətlərinin məsuliyyəti[ni] öhdəsinə alan Müttəfiqlər komandanlığından tələb edirik ki, qanlı general Lyaxovun qaragüruh bandasına qarşı, yəni onları azad Dağıstandan çıxarmaq üçün ciddi və qəti iqdamatda bulunsun.

5) Könüllü ordunun paytaxtımızdan çıxarılmasına dair hökumətin görə-cəyi tədbirlərinə biz hər növlə müzahirət [köməklik] edəcəyik və tələb edirik ki, Denikin Bakıda olan nümayəndəsi general Erdeli və qoşun böyüklərinin də Bakıdan çıxarılmasına eyni tədbirlər ittixaz edilsin [görülsün]. Onların paytaxtımızda olmasını biz cümhuriyyətimizin şanına layiq görməyirik.

BAKI XƏBƏRLƏRİ

Qubernatorun əmri

Bakı qubernatoru tərəfindən Bakı və Balaxanı-Sabunçu qalabəylərinə [komentantlarına], Bakı quberniyasının bütün uyezd naçalniklərinə [qəza rəislərinə] zeyldəki [aşağıdakı] əmrnaməni göndərmişdir:

“*Bununla qalabəylərə və uyezd naçalniklər[in]ə təklif edirəm ki, Daxiliyyə və qeyri Nəzarətlər [Nazirliklər] tərəfindən göndərilən bütün tələbat və sorğulara bilatəxir [darhal] əməl edilib, bir haftənin ərzində təqdim edilməlidir. Hərgah, göstərilən vaxtın əvəzində buna əməl etmək mümkün olmazsa, o vaxt buna səbəb olan mümaniəti [manəni] göstərməlidir. Bundan ötrü idarələrdə müdirlərin xüsusi katibləri həmin işləri təqib etməlidirlər.*”

Türk talibə və tələbələrini [qız və oğlan tələbələrini]

Türk tələbələrini ənənəvi işlərini təhqiq edən xüsusi təftiş komissiyası hamı müsəlman tələbə və kursistkalarını [qız tələbələrini] martın 10-unda, axşam saat 5-də İkinci Ünas [qızlar] gimnaziyası binasında (Qubernski küçədə) vəqə olacaq ümumi iclasa dəvət edir. Müzakirə ediləcək məsələlər:

- 1) Komissiyanın məruzəsi;
- 2) İclasda qaldırılacaq məsələlər.

İclas üçüncü dəfə olduğu üçün yoldaşlardan nə miqdar gəlmiş olsa da qanuni hesab ediləcəkdir.

Cəmiyyəti-Xeyriyyədə

Pəncşənbə [cümə axşamı] günü, mart ayının 6-sında Qasım Qasimov cənablarının sədarətində [sədrliyi ilə] Cəmiyyəti-Xeyriyyə idarəsinin növbəti iclası vəqə olmuşdur [baş tutmuşdur].

Sədr yeni təsis edilən məhəllə heyətlərinə məxsus tərtib edilmiş düsturləməli [nizamnaməni] qiraət edir. İdarə təsvib edərək [bəyənrək] qərar qoyulur ki, bu düsturləməlin surəti məhəllə heyətlərinə göndərilərək heyətlərin işə başlamaları xahiş edilsin.

1915-inci sənədə köhnə hökumət zamanında tərtib edilən Cəmiyyəti-Xeyriyyə nizamnaməsinin indiki vaxta müvafiqət etmədiyini [uyğun gəlmədiyini] idarə nəzərə alaraq nizamnamənin bəzi maddələrinə təgyir [düzəliş] vermişdir. Bu yaxınlarda çağırılacaq fəvqəladə ümumi iclasa təqdimlə orada təsdiq ediləcəkdir.

3-üncü məsələ, müsəmirə [konsert, tədbir] məsələsi idi. Qərar qoyulur ki,

bayramdan bir neçə gün sonra müsəmirə tərtib verilsin.

4-üncü məsələ: Bu axır vaxtlarda Bakı küçələrində görülməkdə olan balaca dilənçi uşaqların küçələrdən yığılması bərəsində Sentrodom [Mərkəzi Ev Komitəsi], idarədən bir nümayəndə istəmişdi. İdarə bir nəfər nümayəndənin göndərilməsinə qərar verir. Dilənçilərin əksəri iranlılardan olduğu üçün Bakıda İran konsuluna və İran müəssisələrinə müraciət etmək də qərara alınır.

Sentrodom nəzdində olan uşaqlara müavinət [köməklik] edici büroya bir nümayəndə göndərmək məsələsi sədrə mühəvvəl edilir [tapşırılır].

Nəhayət, Cəmiyyəti-Xeyriyyənin sökülüb yenidən inşa edilməsi məsələsi müzakirə edilir. İdarə heyəti-sədarətinə təklif edir ki, bu bərədə mükəmməl layihə tərtib edilərək idarəyə təqdim olunsun. İdarə Cəmiyyəti-Xeyriyyə inşasından ötrü hökumətdən nəqdi müavinət istəmək xəyalındadır.

* Bu gün saat 4-də Duma salonunda Cəmiyyəti-Xeyriyyə nəzdində olacaq məhəllə heyətlərinin müttəhid [birgə] iclası vəqə olacaqdır.

Müəllimlər iclası

Bu gün martın 11-i, axşam saat 4-də, Doqquzuncu ibtidai məktəbdə bütün Bakı və dairəsi müsəlman şəhər məktəbləri müəllimlərinin iclası təyin edilmişdir. İclasda sabiq Müəllimlər İttifaqı fəaliyyətini təcdid [bərpa] etmək qəsdilə işbu məsələlər mövqeyi-müzakirəyə qonulacaqdır:

- 1) Sabiq idarənin məruzə və istefası;
- 2) Yeni idarə intixabatı [seçkisi];

3) İclasda qalxıla biləcək məsail [məsələlər].

İclas ikinci dəfə dəvət edildiyi üçün qanuni hesab ediləcəyindən, bütün müəllimlərin isbatı-vücudu mütəmənnadır [iştirak etməsi xahiş olunur].

Bakı üçün qənd

Aldığımız məlumata görə, bugünlərdə Bakıya 4 vəqon qənd gətiriləcəkdir. Qənd xüsusi əşxas [şəxslər] tərəfindən bir neçə gün bundan əqdəm [qabaq] Ukraynadan alınır, fəqət şimdiki gəlib çıxmaqdadır. Bundan naşi [buna görə], şəhərdə qənd qiyməti əskilməkdədir.

Dağıstanlıların yığıncığı

Bu gün saat 1-də, Təzəpir məscidində Bakı və ətrafında yaşayan ümum dağıstanlıların yığıncığı təyin edilmişdir. Yığıncıqda Könüllü ordu və Denikin Cibaliyyun [Dağıllar] İttifaqı Cümhuriyyəti torpağına keçib, istiqlalyyətin təhdidi məsələsi və bununla əlaqədar başqa mühüm məsələlər müzakirə ediləcəkdir. Bakıda və ətrafında yaşayan ümum dağıstanlıların həmin yığıncığa təşrif gətirmələri arzu olunur. Məlum olduğu üzrə, Bakıda 20 min nəfərdən artıq dağıstanlılar sükunət edirlər [yaşayırlar].

Müsəlman tələbə və talibatı nəzəri-diqqətlərinə

Martın 13-ündə, pəncşənbə [cümə axşamı] günü axşam saat 5 tamamda, Birinci Realnı məktəbində bütün müsəlman tələbə və talibatının [oğlan və qız tələbələrini] ümumi iclası təyin edilmişdir. İclasda baxılacaq məsail [məsələlər]:

- 1) Yeni komitə intixabatı [seçkisi];
 - 2) Təftiş komissiyası intixabatı;
- Yoldaşlardan vaxtında gəlmələri rica olunur.

Müvəqqəti Komissiyon

Bələdiyyə İdarəsində

* Bələdiyyə İdarəsinin iclasında başqa məsələlər cümləsindən olaraq qət edilmişdir ki, sentyabr hadisətindən sonra xidmətə gəlməyib sonradan gələnlər üçün vaxt 6 aydan az olarsa, onlar üçün hesab edilsin. Bu vaxt 1918-ci sənənin 15 sentyabrından hesab olunmalıdır.

* Səşənbə [çərşənbə axşamı] günü martın 11-də Bələdiyyə Məclisinin iclası təyin edilmişdir.

SIYASI ZİYAFƏT

Gürcüstan vüzəralarından [nazirlərdən] şəhərimizdə müsəfir bulunan Maliyyə naziri Juruli həzrətlərinin şərfinə olmaq üzrə martın 8-i axşamı “Metropol” mehmanxanasının zalında Hökumətimiz tərəfindən böyük bir ziyafət verildi. Ziyafətə dəvət edilmişlər bunlar idi: Gürcüstan Maliyyə naziri Juruli həzrətləri, başda Fətəli xan Xoyski həzrətləri olmaq üzrə ümum nazirlərimiz, Parlaman sədri Həsən bəy Ağayev həzrətləri ilə bərabər Divani-rəyasət əzaları [üzvləri], Parlaman fraksiyalarının rəisləri, Balkana getmək üzrə şəhərimizə varid olmuş [gəlmiş] olan İran səfiri Mirzə Əliəkbər xan Bəhmən həzrətləri ilə bərabər Bakı İran konsulu Səidülvüzəra həzrətləri, Dağıstan Hökumətinin Bakı səfiri Kantemirov həzrətləri, Gürcü Milli

Komitəsi ilə bərabər Erməni Milli Komitəsi əzaları, qoşun böyüklərimizdən bir xeyli böyük rütbəli zabitanımız, Bakı ziyalı qismindən bir neçələri və mətbuat tərəfindən rus[ca] və türk[cə] “Azərbaycan” qəzetlərinin müdirləri. Məclis mehmandarlıq vəzifəsini icra edən Xariciyyə nazirimiz Ədil xan Ziyadxanov həzrətləri tərəfindən gözəl bir nitq iradı [söylənməsi] ilə açılıb, məclisin yuxarisında zəlin divarını təzyin etməkdə [bəzəməkdə] olan Azərbaycan milli bayrağı hazirun [iştirakçılar] tərəfindən ayağa qalxmaq mərasimi ilə salamladı.

Bədəhu [sonra] Fətəli xan həzrətləri nitqə başlayıb Gürcüstan Hökumətilə bizim aramızda olan səmimi dostluqdan danışarkən sözünü Juruli həzrətlərinin şəhərimizə vüruduna ətf ilə [şəhərinə gəlməsinə sözü gətirərək] Gürcüstan nazirinin sağlığına badənuş oldular [qədəh qaldırdılar]. Əhli-məclis nazir həzrətlərini sürəkli alqışlarla salamlayıb şərfi müsəbətinə olaraq qədəh qalxızdılar.

Bədəhu, Dağıstan, Ermənistan və İran dövlətləri şərfinə idareyi-əqdah edilib [qədəh qaldırılıb], nümayəndələri tərəfindən cavabi nitqlər söyləndi və əhli-məclis tərəfindən səmimiyyətlə alqışlandı.

Bundan sonra Fətəli xan həzrətləri idareyi-məclis[i] Poçta-Teleqraf və Məsai nazirimiz olan Aslan bəy Səfikürdski həzrətlərinə həvalə ilə mümaileyhi [adı çəkilən şəxsi] “tamada” seçdi. Aslan bəy nitq söyləmək istəyən natiqləri hərəsinin haqqında lətifəvari sözlərlə əhli-məclisə təqdim və təarüf [tanış] edib özü də müsəbətini-hal [vəziyyətə uyğun] nitqlər söyləyirdi. Natiqlərin nitqi ələlümum Azər-

baycan dövlətinin şərfinə və ümum Qafqaz, ittihad, ittifaq, sülh və sazişə aid olub məclisə böyük bir səmimiyyət hissi verirdi.

Ziyafətin axırında Ədil xan Ziyadxanov həzrətləri xatimə olaraq təkrar pürməna [mənalı] bir nitq irad edib, əzcümlə buna işarət etdilər ki, bu axşam yeni təqvim hesabı ilə Novruz bayramı hülul edir [daxil olur]. Bu ziyafət bu axşama təsadüf etməklə iki bayramın axşamı oldu ki, onun biri də burada yığılan millətlər nümayəndələrinin bir-birinə qarşı ibraz etməkdə olduqları mehribançılıq və səmimiyyətdir ki, bunun nəticəsi Qafqaz dövlətlərini bir-biri ilə ittifaq və sazişlə istiqlalları yolunda çalışmağa vadar etməklə ümum qafqazlılar üçün həqiqətdə də siyasi bir bayram axşamı olmaq sifətini haiz olacaqdır [daşıyacaqdır].

Filhəqiqə [doğrudan da], bu ziyafət rəsmilikdən artıq səmimi bir rəng almaqla bir tərəfdən Azərbaycan Hökumətinin şan və şərfini artırmaq və digər tərəfdən dəxi ümum Qafqaz dövlət və millətləri arasında ittifaq və sazişə bir yol açacaq qədər böyük bir əhəmiyyəti haiz olub, ümum əhli-məclisi məmnun və məsrur [şad] buraxdı.

Ziyafət saat 6-da başlanıb, saat 10-a qədər davam etdi.

Arvad diş həkimləri

Z. A. Şexter və xanım

Dişlər ağrısız çıxarılır. Qızıl qapaq, qazma və hər növ qayıma dişlər. Dişin yaxşı qayırlması təmin olunur. Kənardan gələn

üçün iş tezliklə görülür. Qiymətlət münasibdir. Qəbul olunur 9 - 2-yə və axşam 4 - 7-yə kimi. Voronsovski küçə 17 nömrəli evdə, paradni qapıdan.

215

Diş həkimi

İ. S. Tarşteynbaum

Qəbul edir saat 9-2, saat 4-7.

Dişlərə müalicə edir, ağrısız çıxarır, sadə və qızıl süni dişlər qayırır.

Sisyanovski küçədə 41 nömrəli evdə (Çadrovı küçənin küncündə, Quba meydanı yanında). Telefon nömrə 22-07.

2669

Arvad həkimi

Y. A. Qirişqori

Knyaz Kropotkin adına olan sabiq Xarkov uşaq xəstəxanasının müdirinin müavini daxiliyyə və uşaq xəstəliklərini qəbul edir hər gün səhər saat 11-dən 1-ədək, axşam saat 4-dən 7-yədək. Cümə günləri fəqirləri pulsuz qəqbul edir. Ünvan: Spasski küçə nömrə 33, Kamenisti küçənin küncündə.

5701 12-4

Diş həkimi

S. M. Hamburq

Nikolayevski küçədə nömrə 29, Parlaman qarşısında. Telefon 5-96.

Dişlərə və ağza müalicə edir. Kauçuk və qızıl üzərində süni dişlər qayırır. Dişləri və tüklləri ağrısız çıxarır. Qızıl iş işləyir.

Qəbul edir səhər saat 9-dan 2-yə kimi; axşam saat 4-dən 7-yə kimi.

Bakı Şəhər

İstiqraz Cəmiyyəti

Cəmiyyətin nizamnaməsinin 65-inci maddəsinə görə, bununla elan edir ki, cəmiyyətə üç illik nümayəndə intixab edilməkdən [seçilməkdən] ötrü cəmiyyətin müs-təqrizləri [borcluları] iclasa dəvət olunur. 1-ci

razryad [dərəcə] 11 aprel; 2-ci 12 aprel; 3-cü 13 aprel. Həmin 1919-cu ildə, saat 5-də cəmiyyətin idarəsinin binasında - Vorontsovski küçə, Eyvazovun evində, nömrə 18.

Qeyd: Cəmiyyətin nizamnaməsinin 68-inci maddəsinə görə iclasa gələnlərin miqdarına baxmayaraq, qanuni hesab olunur.

T-50

Elan

Bakı Şəhər İdarəsi bununla elan edir ki, martın 13-ündə saat 12-də “Xozyaystvenni rasparyaditelni” [Təsərrüfat-idarəetmə] şöbəsinin dəftərxanasında şəhər evlərinin – hansı ki, biri Balaxanski və Budaqovski küçələrin küncündə nömrə 110 və ikincisi Balaxanski şosedə nömrə 169 – icarəyə (arendaya) vermək barəsində torq [hərrac] təyin olunur. Bəyannaməni yuxarıda zikr olunan şöbənin dəftərxanasında oxumaq olar.

T-53

Müvəqqəti müdir: Hacıbəyli Üzeyir

QEYD VƏ ŞƏRHLƏR**Düz yol**

səh. 144. “...Könüllü ordusunun ölkəmizdən getməsinə...”: qəzetdə “ölkəmizdən” sözü təhrif edilmişdir.

Azərbaycan Məclisi-Məbusanında

səh. 146. “...əhalinin qaramalını və ərzaq şeylərini...”: qəzetdə “şeylərini” yerinə “işlərini” getmişdir.

Sülh ətrafında

səh. 148. “...zeylədəki gəmilərin silahlarını...”: sıradakı gəmi adlarından bəziləri qəzetdə təhrif edilmişdir.

“monitor”: ağır artilleriya silahları ilə təchiz edilmiş zirehli hərbi gəmi.

Vükəla Şurasında

səh. 149. “...Muxax dairəsi... Muxax fūqəra əhalisi”: qəzetdə “Muxax” yerinə “Muxasi” getmişdir.

Nəzarətlərdə

səh. 150. “Orada isə məmləkətin mal gətirilməsini və çıxarılmasını havi məlumat tərtib verildi.”: qəzetdə “havi” yerinə səhvən “maddi” getmişdir.

**İnqilab dövründə
İdilboyu türk-tatarları**

səh. 152. “17-ci ilin mayında üç[üncü] syezdin...”: 1917-ci ilin 1-11 may tarixlərində Moskvada Şəmsi Əsədullayevin evində keçirilən Ümumrusiya Müsəlmanları Qurultayı nəzərdə tutulur. Qurultayda Qafqaz, Krım, Türküstan, Sibir, Buxara və Xivədən 800 nəfərdən artıq nümayəndə iştirak etmişdi.

səh. 153. “bütün Rusiya müsəlman əsgərlərinin ikinci syezdləri”: Ümumrusiya Müsəlmanlarının İkinci Hərbi Qurultayı nəzərdə tutulur. Bu qurultay 1918-ci ilin 8

yanvar-20 fevral (21 yanvar-3 mart) tarixlərində fasilələrlə Kazanda keçirilmişdi.

səh. 154. “Alaş-Orda”: Qazaxların 1917-ci ilin axırlarından 1919-cu ilin yayına qədər mövcud olan milli muxtariyyətləri nəzərdə tutulur. Alaş-Orda Hökumətinin (Müvəqqəti Xalq Şurasının) sədri Əlixan Bökeyxanov idi.

“Direktoriya”: Ufa Direktoriyası yaxud Omsk Direktoriyası adlanan Ümumrusiya Müvəqqəti Hökuməti nəzərdə tutulur. Direktoriya 1918-ci ilin sentyabr-noyabr aylarında Rusiyada ali hakimiyyət orqanı olmuşdur.

“Orenburq və Ural atlı-kazak hökumətləri...”: Uralda 1917-1920-ci illərdə mövcud olmuş federativ qurumlar – Orenburq Kazak Dairəsi və Ural Kazak Dairəsi nəzərdə tutulur.

İttihad lazımdır

səh. 155. “İnnəməl-müminunə ixvətun...”: “Quran”ın Hucurat surəsinin 10-cu ayəsindən bir parça; mənası: “Həqiqətən, möminlər qardaşdırlar...”

səh. 156. “Yəqin edin ki, ölüm sizləri dərk edəcəkdir [haqlayacaqdır]...”: burada “Quran”ın Nisa surəsinin 78-ci ayəsinə işarə vurulur.

**General Tomson
və Fəhlə Konfransı**

səh. 157. “...öz hökumətimizdən tələb edirik ki...”: qəzetdə “...o hökumətimizdən tələb edirik ki...” getmişdir.

Bakı xəbərləri

səh. 159. “Müsəlman tələbə və talibatı nəzəri-diqqətlərinə”: bu xəbərdəki “talibat” [qız tələbələr] sözləri qəzetdə səhvən “tələbat” kimi getmişdir.

Çərşənbə axşamı, 11 mart 1919-cu il, nömrə 134

AZƏRBAYCAN

Gündəlik siyasi, ictimai, ədəbi, iqtisadi türk qəzetəsidir

İkinci sənəyi-dəvamiyyəsi. Şəşənbə, 8 cəmədiyəlxir sənə 1337. 11 mart sənə 1919.

Türk və islamlığa müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır. Dərc olunmayan övraq iadə edilməz. Dərc edilən məqalatın mükafatını idarə təyin edir. Məhəlli-idarə: Bakı, Vorontsovski və Qubernski küçələrin küncündə 4 nömrəli evdə “Azərbaycan” idarəsi. Telefon nömrə 39-60. Təx nüsxəsi 80 qəpik.

Abunə şəraiti: Bakı üçün 1 aylığı 18 rublə, 2 aylığı 32 rublə, 3 aylığı 45 rublə. Qeyri şəhərlər üçün 1 aylığı 20 rublə, 2 aylığı 35 rublə, 3 aylığı 50 rublədir. Elan fiatı: sətri 3 rublə. Kərratla gedən elanlar üçün güzəşt edilir.

**QİSMİ-RƏSMİ
[RƏSMİ HİSSƏ]**

mişlərdir.

Bundan əlavə, pristav müavini Haqverdibəyov və qaradavoy Mirzəəğa Rzayev Aziatski küçədə bir evə hücum edib və 63.000 manat qarət etmiş olan 5 nəfər bədəfkarları tövqif etməkdə böyük fəaliyyət və hünər göstərmişlərdir.

Həmin əmrnamədə təhti-idarəmdə [idarəçiliyım altında] olan quberniyada böylə bir təqdir edilməli əhvalı və məzkur [adı çəkilən] polis məmurlarının öz vəzifələrini layiqi surətdə ifa etmələrini qeydlə, pristav Mollazadəyə, onun müavinləri Haqverdibəyov və Vəkilov, okolotoçniy nadziratellər Mirzəyev və Xarkovskiyə və qaradavoylar İsabəyov və Ələvsət Məhəmmədsadiq oğluna təşəkküratımı izhar etməyi kəndimə vəzifə ədd [hesab] edirəm.

Öldürülmüş olan təhərri polisə acenti Ananovun ailəsinə maaş təyin edilməsi və Mollazadə ilə yuxarıda göstərilən qeyri məmurlara mükafat verilməsi məsələsindən dolayı mən Daxiliyyə Nəzarətinə müraciətlə bu barədə səydə bulunacağam.

*Bakı qubernatoru
[Rəşid bəy] Axundzadə*

Bakı qubernatorunun əmri

Fevralın 22-sində, axşam saat 7 rədlərində Spasski küçə 3-üncü polis [sahəsində] 3 nəfər müsəlləh bədəfkarlar [silahlı canilər], öz oğlu ilə bərabər evə getdiyi halda bir nəfər Bakı sakininə hücum edib 26.000 manat pulunu qarət etmişlərdir.

Həmin hücum barəsində məlumat aldıqda üçüncü uçastok [sahə] pristavı Mollazadə həman saat öz müavinləri Haqverdibəyov və Vəkilov ilə bərabər və həmçininin təhərri [axtarış] polisəsi acentəsi Ananov ilə bərabər böyük məharət və qəhrəmanlıqla və həyatlarının təhlükəsini nəzərə almayaq bədəfkarları təqib etməyə və onları tövqif [həbs] etməyə sürət etmişlərdir [tələmişlər]. Nəticədə bədəfkarlar tutulub və qarət edilmiş məbləğin bir hissəsi ələ gətirilmişdir. Atışma əsnasında Ananov yaralanıb və sonra ölmüşdür. Üçüncü bədəfkarı tövqif etməkdə okolotoçniy nadziratel [şəhər polisi] Xarkovski və qaradavoy Ələvsət Məhəmmədsadiq oğlu iştirak et-